

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	
Изходящ №	дата 201 г.
Входящ № ...347.....	дата ...30.05.... 201 г.
София 1113, бул. Шипченски проход № 52, бл. 17 тел.: 02/ 979 29 98 ; факс: 02/ 870 21 91	

СТ А Н О В И Щ Е

от проф. д-р ВЕСЕЛИН КОСТОВ ЯНЧЕВ
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Член на научното жури за оценяване на материалите по конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ в Института за исторически изследвания при БАН, по професионално направление 2.2. История и археология, специалност „История на България“ (Монархическата институция и Третата българска държава), за нуждите на секция „Нова българска история“, обявен в „Държавен вестник“ – бр. 10 от 4 февруари 2022 г.

За участие в обявения конкурс документи са подадени единствено от доц. дин Петър Иванов Стоянович.

Петър Стоянович е емблематично име в българската историческа наука и българската култура. Той е възпитаник на Университета във Виена, където завършва магистратура по история и с отличие защитава докторска степен по история през 1998 г. От 2015 г. е доктор на науките по история на България (Нова българска история), а от 2018 г. е професор в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“. През 2016 г., след спечелен конкурс, е назначен за доцент в Института за исторически изследвани на БАН.

За четвърт век професионално ангажиране с изследване на миналото, по-далечно или по-близко, П. Стоянович успява да напише и защити два дисертационни труда, шест монографии, пет студии, десетки научни и научно-публицистични текстове, предговори, отзиви, рецензии. Проявява се и като съставител, научен редактор и преводач на исторически текстове. Той е организатор и участник в множество научни конференции и проекти,

публични дискусии, фестивали, радио и телевизионни предавания, които популяризират историческото знание. Неговата компетентност и широки познания в областта на социалното, политическо и културното наследство намират реализация и в качеството му на член на редколегията на едно от най-утвърдените и авторитетни научни списания – „Исторически преглед“, на председател на експертния борд на издателство „Фабер“, Велико Търново и на редколегията на „Годишник на царското историческо общество“.

В обявения конкурс доц. Стоянович участва с 3 монографии, 13 студии и статии, 5 „други статии“ и 2 учебни помагала.

Представената научна продукция не само покрива, но значително надвишава точките, предвидени в минималните национални изисквания по действащия Закон за развитие на академичния състав на Република България – 685 от заложените 550 точки. По показател „Г“ – публикации извън хабилитационния труд, вместо 200 точки кандидатът има 260. По показател „Д“ – цитирания или рецензии, точките са 125 вместо 100, а по показател „Е“ – 150 вместо 100. Продукцията на кандидата има оригинален характер и не се констатира елемент на плагиатство.

Основен приоритет в научните дирения на П. Стоянович е личността и делото на принц Фердинанд Сакс-Кобургски и Готски, български княз и цар от 1887 до 1918 г. Три от монографиите, 1 студия и 7 от статиите, участващи в конкурса, са посветени именно на него. Но в тези изследвания фигурата на Фердинанд е само ключ, който дава възможност на автора да отвори нови неизследвани пространства и да даде свой отговор на толкова важни и дълбинни въпроси, като тези за сблъсъка и взаимодействието между Изтока и Запада, за ролята на елита в общественото развитие, за пътищата на закъснялата модернизация. Казано накратко – да представи нов прочит на

цяла една епоха от новата българска история – от възкръсването на българската държавност до началото на Балканската война.

В този контекст би трябвало да се отбележи монографичния труд, посветен на „предбългарския“ период от живота на принц Фердинанд: „Пътят към София. Произход, образование и мотивация на принц Фердинанд Сакс-Кобургски и Готски за мисията в България“ (София, 2021). Съвсем логично е опитът за един цялостен портрет на Фердинанд Сакс-Кобургски и Готски да започне от самото начало – произход, среда, възпитание, образование, способности, възможности и невъзможности за реализация. Още по-необходимо е, защото това е една от най-малко познатите, но изключително важна и предопределяща част от пренаситения с повратности и превратности житейски път на бъдещия български монарх. Детайлно са проследени и представени родовата история на принц Фердинанд по бащина и майчина линия, полученото цивилно и военно образование, възпитанието му „от царе на царе“, изграждането на мотивация за културно мисионерство. Младежките години на принца са експонирани на фона на политическите, културни, духовни и морални процеси в Европа през дългия XIX век, имащи пряко отражение върху формирането му като личност. Едновременно с това авторът не изпуска, а умело вплита неговата бъдеща дестинация – България, проследявайки нейното развитие от края на средновековното царство, през периода на Възраждането, първите стъпки на новата държава при управлението на княз Александър I.

Следващият кратък, но изключително важен и решаващ период от живота на принц Фердинанд и на българската държавност е разгледан от П. Стоянович в монографията му „Междущарствието, кризата и битката за българския трон (1886 - 1887): солисти и статисти – от Батенберг до Кобург -

с поглед върху медийното им отразяване“ (София, 2017). В нея са представени обстоятелствата, довели до държавната криза и за първи път в българската историография са обрисувани портретите на всички възможни и невъзможни кандидатури за овакантия български престол: принц Валдемар Датски, лансираните от Русия аристократи Лойхтенбергски, Олденбургски, княз Николай Мингрели, балканските варианти Карл Румънски и Милан Сръбски, Алеко Богориди, принц Оскар Шведски, Бернхард Сакс-Ваймарски и принц Шьонайх-Каролат. Акцентът е поставен върху двете основни кандидатури за българския трон – на бившия княз Александър I и на принц Фердинанд. Поднесена е нова интерпретация на мисията на българската делегация в Европа за търсене на княз и детайлно са проследени преговорите с Фердинанд и неговото решение да приеме „мисията на Изток“. Разкрито е и държавническото отношение на новия български владетел към предшественика му.

Представената трета монография „Zar Ferdinand I. (geb. Prinz von Sachsen-Coburg und Gotha): Seine Herkunft, Bildung, Motivation und der Aufbau des modernen Bulgariens 1861–1887–1912“ (Wien, 2021), стъпва на и интегрира вече постигнато в предишните две и представлява тяхно логично продължение напред във времето. В нея акцентът е поставен върху приноса на княз/цар Фердинанд за европеизацията и модернизацията на България в мирновременния период на неговото управление. Още през 1912 г., по повод 25-годишнината от възшествието му на българския престол, Министерският съвет констатира, че „ако днес България се цени като пазител на мира на Балканите и ако нейният прогрес във всяко отношение се сочи като неподобно явление в историята на народите, то голяма част от постигнатото ... се дължи Вам“ и се превеждат неоспорими доказателства на 777 страници.

След последвалите неуспешни войни, абдикацията на цар Фердинанд и най-вече по време на комунистическото управление са впрегнати много усилия, за да бъде изтрито от съзнанието на българина всичко позитивно, свързано с неговото царстване и да бъде демонизиран образът му. Едва в последните години, бавно и мъчително, пробивайки си път през стена от некомпетентност и предразсъдъци, българската историческа наука се опитва да наложи една тенденция на обективност и по-голяма зрялост по отношение на ролята и мястото на Фердинанд I в новата ни история. В това направление трудът на доц. П. Стоянович има безспорен принос. Той определено надскача националните рамки и директно се включва в световния дебат по темата. Разгледаните проблеми монарх – армия; монарх – архитектура, строителство, стил; монарх – инфраструктура, транспорт, комуникации; монарх – образование, наука, изкуство; монарх – благотворителност, възпитание, светски живот, уплътняват и извеждат на ново ниво не само познанието, но и разбирането и оценката за довоенния период на новата българска история. Убедително е доказано, че без да е нито единствен, нито непременно решаващ фактор за европеизацията на България, Фердинанд успява да се развие като важен и незаобиколим фактор, играещ ролята на еталон и представител на страната си зад граница.

Внимание заслужава и статията на П. Стоянович, посветена на българската делегация на преговорите в Брест-Литовск и начина, по който тя защитава националните интереси.

Изследванията на кандидата са резултат от дългогодишни проучвания в архиви, музеи и библиотеки в държави като Австрия, Германия, Словакия, Русия и България. Широко са използвани семейни хроники, генеалогични алманаси, енциклопедични справочници, периодичен печат и електронни

сайтове. Демонстрирано е и отлично познаване на научните публикации, световни и български, свързани с разглежданите проблеми. Стилът на писане на Стоянович е лек и увлекателен с изявена привързаност към детайлите и нюансите, аргументирано критичен, логичен и дързък при обосноваването и защитата на смели тези.

Тъй като „професор“ е титла не само за изявен изследовател, но и за преподавател от най-висок ранг, трябва да се отбележи, че П. Стоянович от години води лекционни курсове в Шуменския университет „Епископ Климент Преславски“ и в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Той е автор на две впечатляващи учебни помагала - „Историко-политически и комуникационни взаимовръзки. Три въпроса и множество отговори“ (София, 2021) и „Защо, къде и как в реалната политика? Двете страни на пиарската стратегия и тактика. Насоки за работата на партийни пиари и ресорни журналисти“ (Велико Търново, 2018). Ръководител е на успешно защитил докторант.

Документите и материалите, предоставени от доц. дин Петър Стоянович отговарят на законовите и академични изисквания. Неговата изследователска, преподавателска, организаторска и популяризаторска работа са на много високо ниво. Всичко това ми дава основание да дам своя положителен глас за присъждането на П. Стоянович на академичната длъжност „професор“ в Института за исторически изследвания при БАН, професионално направление 2.2. История и археология, научна специалност „История на България“.

София, 26 май 2022 г.

Проф. д-р Веселин Янчев